

KS. SŁAWOMIR KIELCZYK

WARSZAWA

ODZYSKIWANIE WIDZIALNEJ JEDNOŚCI KOŚCIOŁA JAKO TEMAT KATECHETYCZNY

Na przestrzeni wieków Kościół doświadczał wielu zranień we wspólnocie i od wspólnoty. Dlatego zbyt uproszczone byłoby stwierdzenie, że to tylko dzisiejsze czasy są trudne dla Kościoła. W każdej epoce „pojawiały się nad Kościołem ciemne chmury”. Tak jak kiedyś, tak i dzisiaj wyzwaniem dla całego Kościoła jest: zobaczyć, ocenić i odpowiedzieć na zagrożenia w obecnej sytuacji. Taki też jest zamysł programu duszpasterskiego Kościoła w Polsce 2022/23 pt. „Wierzę w Kościół Chrystusowy”. Jest to temat bardzo ważny, jest też reakcją na aktualną sytuację Kościoła. „Coraz częściej nie wierzymy w to, co mówi Kościół i nie znamy treści, które nam przekazuje. Świat, niektóre środowiska, coraz bardziej nastają na Kościół, dlatego trzeba zgłębić prawdę o Kościele, która jest nam objawiona przez samego Boga”¹.

Papież Franciszek, zwołując Synod pod hasłem „Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo, misja”, wskazuje na konkretną odpowiedź, w jakim kierunku ma zmierzać Kościół. „Wizja Kościoła soborowa to wizja Kościoła wspólnotowego, otwartego i służebnego. W ten sposób otrzymujemy od Papieża jasny kierunek odnowy Kościoła oraz konieczność zmiany mentalnej: trzeba bardziej sobie uświadomić, że nie tyle do Kościoła chodzimy, ile że my jesteśmy Kościołem, że my Kościół stanowimy – Duch Święty i my. Mamy tu więc konkretną odpowiedź, jak ten temat «Wierzę w Kościół Chrystusowy» realizować”².

Niewątpliwie wyzwaniem dla Kościoła dzisiaj jest przywrócenie jego wiarygodności oraz współodpowiedzialności za wspólnotę. Co dzisiaj podważa autorytet Kościoła? „Często spotyka się dziś zarzuty wobec Kościoła, że jest zbyt zinstytucjonalizowany i zbyt autorytatywny, podważa się też jego nieomyślność w sprawach wiary”³. Nie bez wpływu na postrzeganie Kościoła dzisiaj pozostają także skandale.

---

¹ Bp. A. Czaja, przewodniczący Komisji Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski, w: fronda.pl/a/Wierze-w-Kosciol-Chrystusowy-Znamy-nowy-program-duszpasterski, 206986.html (dostęp 2.03.2023 r.)

² Tamże.

³ Ks. K. Michalczyk, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2013/Przewodnik-Katolicki-38-2013/Wiara-i-Kosciol/Kosciol-jako-instytucja-autorytet-i-nieomylnosc> (dostęp 2.03.2023 r.)

Również to, co podważa wiarygodność Kościoła to brak jego jedności. Który z Kościołów jest tym ustanowionym przez Chrystusa? Dlaczego tyle podziałów w Kościele? Co może pomóc w przywróceniu jedności Kościoła? „W związku z tym, że formacja chrześcijańska jest niezbędna na wszystkich poziomach i etapach życia chrześcijańskiego, konieczne wydaje się przemyślenie, w jaki sposób zapewnić wymiar ekumeniczny w różnych typach formacji”⁴. Zatem w przywracaniu jedności Kościoła niezbędna jest pogłębiona formacja ekumeniczna. Wśród podstawowych środków formacji *Dyrektorium ekumeniczne* z 1993 roku wymienia słuchanie i studiowanie słowa Bożego, przepowiadanie, katechezę, liturgię i życie duchowe⁵. Oczywiście każdy z tych środków realizowany pojedynczo jest niekompletny, ale przyczynia się do kształtowania ducha ekumenicznego. Ważne miejsce w kształtowaniu świadomości ekumenicznej zajmuje katecheza. W *Directorium Catecheticum Generale* znajduje się wyraźna sugestia pomocy ze strony katechezy dla ruchu ekumenicznego w kształtowaniu świadomości ekumenicznej oraz właściwych postaw⁶. Katecheza winna umożliwić wzajemne poznanie chrześcijan różnych wyznań przy zachowaniu własnej tożsamości. Ważna jest życzliwa atmosfera w stosunku do innych kościołów i wyznań oraz wspólnotowego dążenia do odkrywania pełni prawdy w miłości. Katecheza przeniknięta wymiarem ekumenicznym ma prowadzić do wzięcia odpowiedzialności wszystkich członków Kościoła za ruch zmierzający do jedności.

Chciałbym w tym artykule skupić się na ukazaniu widzialnej rany w Kościele, jakim jest brak jedności i spróbować udzielić odpowiedzi: na ile katecheza może pomóc w odzyskaniu widzialnej jedności Kościoła.

1. Istota i przejawy jedności w Kościele

Wyrażenie *jedność Kościoła*, odczytywane w sensie ekumenicznym, nie występuje w Nowym Testamencie. Najbardziej zbliżone określenie pojawia się dwukrotnie jako „jedność” (gr. *henotes*). Św. Paweł w *Liście do Efezjan* wzywa adresatów, aby

⁴ Por. Papieska Rada do Spraw Jedności Chrześcijan, *Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej 1998 r.* (dalej skrót EWFP), (Druk: *Pontificium Concilium ad Christianorum Unitatem Fovendam, the Ecumenical Dimension in the formation of those Engaged in Pastoral Work, Typis Vaticanis 1997*, s. 7–32), w: *Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu 1982–1998*, (red. S.C. Napiórkowski, J. Leśniewska, K. Leśniewski), Lublin 2000, EWFP 3, s. 104.

⁵ Por. *Dyrektorium ekumeniczne* z 1993 roku (dalej skrót DE), DE 59–64, w: Papieska Rada Do Spraw Popierania Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu z 25 marca 1993 r.*, AAS 85 (1993), s. 1039–1119. (Przekład polski w: „Communio” 1994 nr 2, s. 3–93. Przedruk w: *Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu 1982–1998*, red. S.C. Napiórkowski, J. Leśniewska, K. Leśniewski, Lublin 2000, s. 30–101).

⁶ Kongregacja Spraw Duchowieństwa, *Ogólna instrukcja katechetyczna, Directorium Catecheticum Generale* (DCG), Warszawa 1992, nr 27.

zachowali „jedność Ducha” (Ef 4, 3), „aż dojdziemy razem do jedności wiary” (Ef 4, 13). Częściej występują formy przymiotnikowe: „Jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest” (Ef 4, 5), „jedna owczarnia i jeden pasterz” (J 10, 16). Określenie rzeczownikowe („jedność”) wyraża wewnętrzną integralność, określenie przymiotnikowe („jeden”, „jedna”, „jedno”) uwypukla jedność jako jedyność, chyba że mamy do czynienia z wyrażeniami „zgrupować w jedno”, „stanowić jedno”, „być jedno”, „zespolic się w jedno” (J 11, 52; 17, 11. 21. 23), które wyrażają spójność, wzajemną więź⁷. Mimo, że Nowy Testament nie podejmuje bezpośrednio pojęcia „jedności Kościoła”, to jednak liczne wypowiedzi autorów, zwłaszcza św. Jana i św. Pawła stanowią ważny powód, aby mówić o tej jedności⁸.

Źródłem jedności i jedyności Kościoła jest jedność Trzech Osób Boskich (por. J 17, 21). Działanie jednego Boga stanowi podstawowe kryterium dla jedności Kościoła, widoczne już w Ewangeliach. Jest tam mowa o „zagubionych”, „rozproszonych”, których Bóg „zbiera” w jedno. „Ojciec święty, zachowaj ich w Twoim imieniu, które Mi dałeś, aby tak jak My stanowili jedno” (J 17, 11b). Podobne odniesienie spotykamy u św. Pawła, gdzie jedność Kościoła wiąże się ściśle z wiarą w istnienie i działanie jednego Boga (por. Rz 3, 30; 1Kor 8, 6; Flp 3, 14; 1Kor 12, 28; 1Tes 1, 1; 2Tes 1, 1). „Jeden jest Bóg i Ojciec wszystkich, który jest i działa ponad wszystkimi, przez wszystkich i we wszystkich” (Ef 4, 6).

Św. Paweł również utożsamia jedność i jedynność Kościoła z jednym objawieniem Boga w Jezusie Chrystusie. Apostoł pisze o Kościele jako: „Kościele Bożym”, „Kościele Boga”, ale również „Kościele Chrystusa”, „pozdrawiają Was wszystkie Kościoły Chrystusa” (Rz 16, 16).

Zadanie jednoczącej roli Chrystusa – jedyne Arcykapłana, jedynej drogi do niebieskiego Jeruzalem, stanowi jeden z ważniejszych tematów chrystologii *Listu do Hebrajczyków*⁹. Chrystologiczne teksty Nowego Testamentu ukazują Chrystusa jako tego, który jednoczy tych wszystkich, którzy stanowią Jego Ciało, którym jest Kościół (por. J 19, 27; Rz 5, 5; 1Kor 10, 16n; Ef 2, 14–18; 1Kor 12, 4–27; Ef 1, 22).

O jedności Kościoła w jednym Bogu i w jednym Panu Jezusie Chrystusie decyduje działanie Ducha Bożego, który gromadzi i jednoczy wszystkie członki Ciała Chrystusowego w jedno (por. 1Kor 12). Duch Święty udziela wielorakich darów, charyzmatów, które paradoksalnie nie dzielą wierzących, lecz łączą, ponieważ ich źródłem jest jeden Duch Święty i są przez Niego udzielane dla wspólnego dobra. Chrystus obdarowując Duchem Świętym gromadzi lud Nowego Przymierza w jedności wiary, nadziei i miłości. „Jeden duch i jedno serce ożywiały wszystkich wierzących. Żaden nie nazywał swoim tego, co posiadał, ale wszystko mieli wspólne”

⁷ Por. P. Jaskóła, *Podstawy ekumenizmu*, Opole 2010, s. 71n; por. S. Pawłowski, *Teologia jedności Kościoła. Zarys problematyki*, w: „Studia Nauk Teologicznych”, t. 10 (2015), s. 187–188.

⁸ Por. P. Jaskóła, *Zagadnienia ekumeniczne*, Opole 2004, s. 5–6.

⁹ Por. H. Krüger, *Katechizm ekumeniczny*, przekład i opracowanie K. Karski, Warszawa 1987, s. 10–11.

(Dz 4, 32). Jedność Kościoła ma zatem nie tylko wewnętrzne trynitarne odniesienie, ale również przejawia się w zewnętrznych formach. Jedność Kościoła przejawia się w głoszeniu tej samej Ewangelii.

W *Liście do Galatów* św. Paweł napisze, że broni „jednej Ewangelii”, pochodzącej nie od jakiegoś człowieka, lecz od samego Chrystusa (por. Ga 1, 12). Ewangelia stanowi dla wszystkich, którzy w nią wierzą, wyraz jedności z Chrystusem i wspólnoty z Kościołem. Ewangelia stanowi fundament w nauczaniu Kościoła i przekazywaniu wiary. Przyjęcie Ewangelii Chrystusa jest znakiem jedności Kościoła, ponieważ wolą Bożą jest istnienie „jednego Kościoła” opartego na tej Ewangelii.

Jedność Kościoła przejawia się w sprawowanych sakramentach. Wiara w Jezusa Chrystusa zakłada rzeczywistość sakramentalną, która dokonuje się poprzez chrzest i włączenie ochrzczonych w jedno Mistyczne Ciało Chrystusa. „Wszyscyśmy bowiem w jednym Duchu zostali ochrzczeni, aby stanowić jedno ciało: czy to Żydzi czy Grecy, czy to niewolnicy czy wolni. Wszyscyśmy też zostali napojeni jednym Duchem” (1Kor 12, 13). Trwanie we wspólnocie z Chrystusem i wspólnocie w Kościele są zakorzenione w sakramencie chrztu świętego. Za sprawą Ducha Świętego, wszyscy ochrzczeni stanowią jedność dzieci Bożych.

Jedność Kościoła przejawia się w Eucharystii. Tę prawdę św. Łukasz streszcza w *Dziejach Apostolskich*: „Ci więc, którzy przyjęli jego naukę, zostali ochrzczeni. (...) Trwali oni w nauce Apostołów i we wspólnocie, w łamaniu chleba i w modlitwach” (Dz 2, 41n). Św. Paweł kierując listy do Kościołów był przekonany, że będą one czytane podczas eucharystycznego zgromadzenia, kiedy zbierze się cały Kościół. Eucharystia jest darem jedności, ale także zadaniem ukierunkowanym na jedność (por. 1Kor 11, 17–34). Być na Eucharystii, to „gromadzić się jako wspólnota”, „być widzialną wspólnotą”.

Innym ważnym przejawem jedności Kościoła jest „posługiwanie apostołskie”. Podstawowym kryterium nowotestamentalnego urzędu apostołskiego jest bezpośrednie posłanie uczniów przez samego Chrystusa Zmartwychwstałego, aby szli i nauczali narody, udzielając im chrztu św. (por. Mt 28, 18nn). Dla św. Jana posłannictwo uczniów jest posłannictwem „Dwunastu”, a tym samym jest analogiczne z posłannictwem Jezusa: „jak mnie posłał Ojciec, tak i ja was posyłam” (J 20, 21). Posłannictwo Jezusa jako dzieło jedności dla św. Jana, wyraża się w posłannictwie Apostołów: „aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojcze, we Mnie, a Ja w Tobie, aby i oni stanowili w Nas jedno...” (J 17, 21). „Apostołskie posługiwanie”, według św. Pawła, jest „nie z ludzkiego ustanowienia czy zlecenia, lecz z ustanowienia Jezusa Chrystusa i Boga Ojca, który Go wskrzesił z martwych” (Ga 1, 1). W swoim apostołstwie Paweł utożsamia się z tymi, których Jezus powołał jako Apostołów (por. 1Kor 15, 3–11). Jedność w apostołskim posługiwaniu była zarazem jednością w głoszeniu jednej i tej samej Ewangelii Chrystusa. Kościół ma trwać na mocnych fundamentach. Są nim Apostołowie.

Wśród wielu paradoksów zapisanych w Ewangelii jest również i Jezusowy „znak sprzeciwu” (por. Łk 2, 34). Ten, który jest księciem pokoju (por. J 14, 27) wnosi

podział aż do wnętrza poszczególnych rodzin: na tych, którzy są za Nim, i tych, którzy są przeciwko Niemu (por. J 7, 43). Na tym polega Jezusowy paradoks: On nie chce dzielić, ale przyszedł, aby „gromadzić rozproszonych” (J 11, 52), niszczyć nienawiść, burzyć bariery, zakładać między ludźmi prawdziwy pokój, czyniąc ich dziećmi tego samego Ojca, członkami tego samego Ciała, ożywionymi tym samym Duchem (por. Ef 2, 14–18). Jednak pójsie za Jezusem często rodzi rozłam i sprzeciw najbliższych.

Każdy podział stoi w sprzeczności z duchem Ewangelii. Podział jest owocem ciała, grzechu (por. Gal 5, 20; 1Kor 3, 3 n). Lektura listów Pawłowych pozwala dostrzec, że już w pierwszych latach Kościół miał problem z jednością. Dramat podziałów św. Paweł dostrzega wśród wiernych, szczególnie w Koryncie¹⁰. „A przeto upominam was, bracia, w imię Pana naszego Jezusa Chrystusa, abyście byli zgodni i by nie było wśród was rozłamów; byście byli jednego ducha i jednej myśli. Doniesiono mi (...) że zdarzają się między wami spory. Myślę o tym, co każdy z was mówi: «Ja jestem Pawła, a ja Apollosa; ja jestem Kefasa, a ja Chrystusa»” (1Kor 1, 10–12). Dalej, św. Paweł stawia ważne pytanie: „czy Chrystus jest podzielony? Czyż Paweł został za was ukrzyżowany? Czyż w imię Pawła zostaliście ochrzczeni? Dziękuję Bogu, że prócz Kryspusa i Gajusa nikogo z was nie ochrzciłem. Nikt przeto nie może powiedzieć, że w imię moje został ochrzczony” (1Kor, 1, 13–15).

Perspektywa pism Nowego Testamentu na jedność Kościoła pozwala wysnuć wniosek, że eklezjalna fenomenologia jedności jest konsekwencją ontologii jedności. Oprócz jedności rozumianej jako dar Ojca w Synu i Duchu Świętym, jest również jedność dla Kościoła powszechnego, Kościołów lokalnych i każdego pojedynczego członka Ciała Chrystusowego, jako ciągle zobowiązanie i zadanie. Kościół osiągnie pełnię jedności, kiedy zgromadzi w sobie całą ludzkość, którą Chrystus zbawił. Nie można oddzielić indywidualnego dążenia do doskonałości od „wzrastania całego ciała”. Wszystkie dzieci Kościoła poprzez otrzymane różne dary winne dążyć do spotkania się z sobą w jedności wiary przez głębsze poznanie Syna Bożego. W konsekwencji każdy ma stawać się człowiekiem miary według pełni Chrystusa (por. Ef 4, 13). Jedność Kościoła jest ważnym znakiem prawdziwości Ewangelii, świadectwem chrześcijan przed światem, ponieważ jako wyraz miłości jest ona potrzebna, „żeby świat uwierzył”.

¹⁰ Por. J.E. Vercauteren, *Wprowadzenie do teologii ekumenicznej*, przekład: Ks. M. Stebar Cor, Kraków 2001, s. 16–17.

2. Katolickie zasady ekumenizmu¹¹

Przede wszystkim należy odróżnić ekumenizm (lub dialog ekumeniczny) od dialogu międzyreligijnego, czyli próby pokojowego współistnienia i rozmów z wyznawcami innych religii (judaizm, islam, buddyzm, hinduizm). Ekumenizm (dialog ekumeniczny) polega na dążeniu do jedności wśród chrześcijan (katolicy, protestanci, anglikanie, prawosławni) w widzialnej jedności Kościoła Chrystusa¹². Należy rozróżnić również „jedność Kościoła” od „jedności chrześcijan”. Jedność Kościoła została dana Kościołowi od początku jego istnienia i nigdy nie przestała istnieć. Kościół jest, jak wyznajemy w *credo nicejsko-konstantynopolitańskim*, „jeden, święty, powszechny i apostołski”. Wierzimy, że Kościół Chrystusa, który „trwa” (*subsistit in*), jest obecny w Kościele katolickim¹³. Nie istnieją dwa niezależne od siebie ruchy ekumeniczne: rzymskokatolicki i ten wypracowany przez Światową Radę Kościołów. Każdy z Kościołów czy Wspólnot ma określone własne zasady posługi na rzecz jedności chrześcijan. Również Kościół rzymskokatolicki określił na II Soborze Watykańskim normy udziału Kościoła w ruchu ekumenicznym.

Wśród dokumentów soborowych odnoszących się do ekumenizmu należy wymienić jako najważniejsze: Konstytucję dogmatyczną o Kościele *Lumen gentium*, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, Konstytucję dogmatyczną o Objawieniu Bożym *Dei Verbum* oraz Dekret o wolności religijnej *Dignitatis humanae*.

Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (LG)

W Konstytucji *Lumen gentium* został wypracowany termin *subsistit in*. Oznacza on, że jedyny Kościół Chrystusa „trwa w” Kościele katolickim. Dokument określa dwie ważne postawy w perspektywie ekumenizmu: zachowanie tradycyjnej nauki o Kościele katolickim, który w pełni jest Kościołem Chrystusa, oraz otwarcie na kontakty ekumeniczne z niekatolikami. Widoczne jest zachowanie wierności Tradycji, połączonej z aktywnością i otwartością na nowe wyzwania. „Kościół ten, ustanowiony i zorganizowany na tym świecie jako społeczność, trwa w Kościele katolickim (*subsistit in Ecclesia catholica*), rządzonej przez następcę Piotra oraz biskupów pozostających z nim we wspólnocie (*communio*), choć i poza jego

¹¹ Wykaz dokumentów odnoszących się do ekumenizmu można znaleźć m.in. w: Z.J. Kijas OFM-Conv., *Odpowiedzi na 101 pytań o ekumenizm*, Kraków 2004, s. 244–246.

¹² Zob. K. Karski, *Symbolika, Zarys wiedzy o kościołach i wspólnotach chrześcijańskich*, Warszawa 1994.

¹³ Por. II Sobór Watykański, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (LG) (21 listopada 1964), w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, LG 8, dalej skrót LG; por. II Sobór Watykański, Deklaracja o wolności religijnej. Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* (UR), w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, UR 4.

organizmem znajdują się liczne pierwiastki uświęcenia i prawdy, które jako właściwe dary Kościoła Chrystusowego nakłaniają do jedności katolickiej¹⁴.

Pełnia jedności Kościoła Chrystusowego jest obecna w Kościele katolickim, ale „co zaś się tyczy tych ludzi, którzy będąc ochrzczeni noszą zaszczytne imię chrześcijan, ale nie wyznają całej wiary lub nie zachowują jedności wspólnoty (*communio*) pod zwierzchnictwem Następcy Piotra, to Kościół wie, że jest z nimi związany z licznymi powodów¹⁵. Powody łączące katolików z niekatolikami, na które wskazuje *Lumen gentium* to: cześć dla Pisma świętego, gorliwość religijna, wiara w Boga Ojca wszechmogącego i w Chrystusa Syna Bożego, chrzest i inne sakramenty, Eucharystię, nabożeństwo do Dziewicy Bogurodzicy, łączność (*communio*) w modlitwie i w innych dobrodziejstwach duchowych, więź w Duchu Świętym, albowiem Duch Święty, który wzbudza tęsknotę i działanie na rzecz jedności, wśród nich także działa swą mocą¹⁶. W jaki sposób zatem możemy mówić o jedności Kościoła na podstawie *Lumen gentium*? Nauczanie soborowe precyzuje, że do Kościoła katolickiego w pełni wcieleni są ci, którzy „mając Ducha Chrystusowego w całości przyjmują przepisy Kościoła i wszystkie ustanowione w nim środki zbawienia i w jego widzialnym organizmie pozostają w łączności z Chrystusem rządzącym Kościołem przez papieża i biskupów, w łączności mianowicie polegającej na więzach wyznania wiary, sakramentów i zwierzchnictwa kościelnego oraz wspólnoty (*communio*)¹⁷.

Konstytucja dogmatyczna o objawieniu *Bożym Dei Verbum* (KO)

Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym, w kwestii ekumenizmu, podkreśla centralne miejsce Pisma świętego w teologii, nauczaniu i życiu chrześcijańskim. Pismo święte, według Konstytucji, jest Księgą, która łączy wszystkich chrześcijan, niezależnie od wyznania. Konstytucja *Dei Verbum* stanowi zatem impuls i zaproszenie do wspólnego rozważania Pisma świętego przez wszystkich chrześcijan, a owocem lektury miałyby być wspólny przekład.

Deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae* (DH)

Sobór potwierdził w tej deklaracji prawo człowieka do wyznawania jakiejkolwiek religii oraz całkowity brak prawa z czyjejkolwiek strony do narzucania określonych wierzeń religijnych lub utrudniania praktyk płynących z religijnych przekonań. Wolność w poszukiwaniu prawdy religijnej to przejaw wielkości i godności człowieka. Natomiast jakikolwiek przymus w tym względzie uderza w ludzką godność.

¹⁴ LG 8.

¹⁵ Tamże, 15.

¹⁶ Por. tamże, 15.

¹⁷ Tamże, 14.

Dekret nie aprobuje obojętności religijnej, rezygnacji z misji *ad gentes* czy postawy relatywistycznej typu: nie ma prawdy obiektywnej, wszystkie religie i Kościoły są tak samo prawdziwe. „Najpierw więc oświadcza święty Sobór, że sam Bóg ukazał ludzkości drogę, na której Jemu służąc ludzie mogą osiągnąć w Chrystusie zbawienie i szczęśliwość. Wierzymy, że owa jedyna prawdziwa religia przechowuje się w Kościele katolickim i apostołskim (...)”¹⁸.

Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* (UR)

Kościół rzymskokatolicki w soborowym dekrecie o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* pojęciem *ekumenizm* określa różne formy zaangażowania Kościołów i wyznań chrześcijańskich mające doprowadzić do rzeczywistej i widzialnej jedności wszystkich wyznawców Chrystusa¹⁹.

Dekret ten jest dokumentem wprost podejmującym zagadnienie ekumenizmu. *Unitatis redintegratio* zawiera teologiczne podstawy dla wszelkich wysiłków ekumenicznych podejmowanych przez Kościół katolicki. Już początek dekretu rozpoczyna się przywołaniem najważniejszego zadania w Kościele Chrystusowym, jakim jest przywrócenie jedności wszystkich chrześcijan. Wzorem łączącym wszystkich chrześcijan jest wiara w Trójcę Świętą i Wcielonego Syna Bożego²⁰.

„Przywrócenie jedności wśród wszystkich chrześcijan, które wymaga poparcia, jest jednym z zasadniczych zamierzeń Drugiego Watykańskiego Świętego Soboru Powszechnego. Bo przecież Chrystus Pan założył jeden jedyny Kościół, a mimo to wiele jest chrześcijańskich Wspólnot, które wobec ludzi podają się za prawdziwe spadkobierczynie Jezusa Chrystusa. Wszyscy wyznają, że są uczniami Pana, a przecież mają rozbieżne przekonania i różnymi podążają drogami, jak gdyby sam Chrystus był rozdzielony. Ten brak jedności jawnie sprzeciwia się woli Chrystusa, jest zgorzeniem dla świata, a przy tym szkodzi najświętszej sprawie przepowiadania Ewangelii wszelkiemu stworzeniu”²¹. Dokument pozytywnie odnosząc się do dzieła ekumenicznego zachęca tym samym wszystkich wiernych Kościoła do włączenia się w pracę na rzecz jedności:

„Ponieważ dziś w bardzo wielu stronach świata pod tchnieniem łaski Ducha Świętego czyni się tyle wysiłków przez modlitwę, słowo i działalność, by przybliżyć się do tej pełni jedności, jakiej chce Jezus Chrystus, obecny Sobór święty zachęca wszystkich wiernych Kościoła katolickiego, by rozeznając znaki czasu pilnie uczestniczyli w dziele ekumenicznym”²².

¹⁸ Por. II Sobór Watykański, Deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae* (DH) (7 grudnia 1965) w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, DH 1.

¹⁹ UR 4.

²⁰ Por. tamże, 12.

²¹ Tamże, 1.

²² Tamże, 4.

Fundamentalne znaczenie dla wszystkich podejmowanych zadań i inicjatyw ekumenicznych ma postawa wyrażająca się w nawróceniu serca, świętości życia i żarliwej modlitwie o jedność chrześcijan²³.

W pierwszym rozdziale dekretu znajdujemy katolickie zasady ekumenizmu²⁴. Dokument przypomina, że istnieją więzy, które łączą wszystkich chrześcijan: chrzest święty, słowo Boże, życie w łasce, wiara, nadzieja i miłość oraz inne wewnętrzne dary Ducha Świętego. Dlatego też chrześcijanie niekatolicy mogą być uznawani za braci w Panu²⁵. Jednocześnie dekret podaje, że pomimo iż Kościoły i Wspólnoty pozostają odłączone to jednak służą Duchowi Chrystusa za środki zbawienia, ponieważ owa zdolność pochodzi z pełni łaski i prawdy powierzonych Kościołowi katolickiemu. „Pełnię bowiem zbawczych środków osiągnąć można jedynie w katolickim Kościele Chrystusowym, który stanowi powszechną pomoc do zbawienia. Wierzymy mianowicie, że jednemu Kolegium apostołskiemu, któremu przewodzi Piotr, powierzył Pan wszystkie dobra Nowego Przymierza celem utworzenia jednego Ciała Chrystusowego na ziemi, z którym powinni zjednoczyć się całkowicie wszyscy, już w jakiś sposób przynależący do Ludu Bożego”²⁶.

W drugim rozdziale: „Wprowadzanie ekumenizmu w życie” dekret podaje, w jaki sposób należy urzeczywistniać ekumenizm w życiu i duszpasterstwie Kościoła²⁷.

Dokument mówiąc o realizacji wszelkich działań ekumenicznych podkreśla, że ekumenizm nie jest możliwy bez przemiany duchowej, bez nawrócenia i modlitwy²⁸. Wierni Kościoła katolickiego są zachęceni do wspólnej modlitwy o jedność z braćmi odłączonymi (np. Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan), natomiast nie jest możliwe traktowanie sakramentów jako środka do przywrócenia jedności chrześcijan²⁹.

W części trzeciej, poświęconej Kościołom wschodnim, dekret przypomina o wspólnych więzach Kościoła katolickiego z Kościołami Wschodu. Są one Kościołami w ścisłym sensie, pomimo braku kanonicznej komunii ze Stolicą Piotrową, ale ze względu na sprawowanie prawdziwych sakramentów (zwłaszcza kapłaństwo i Eucharystia), które budują Kościół Jezusa Chrystusa. Dlatego też dokument wskazuje na pewien współdziałanie w sakramentach³⁰. Zaproszenie to spotkało się jednak ze zdecydowanym protestem Kościoła prawosławnego. Dokument przypomina o tym, że Kościoły wschodnie od początku kierowały się własnymi normami, w których pierwszorzędą rolę odgrywał zawsze system

²³ Por. tamże, 8.

²⁴ Por. tamże, 2–4.

²⁵ Por. tamże, 3.

²⁶ Tamże, 3.

²⁷ Por. tamże, 5–12.

²⁸ Por. tamże, 7.

²⁹ Por. tamże, 8.

³⁰ Por. tamże, 17.

synodalny. Niezależność od Rzymu również przejawiała się w odmiennym (ale nie przeciwstawnym) sposobie uprawiania teologii przez Kościoły wschodnie w stosunku do Kościoła zachodniego. Uwzględniając wszystkie różnice „święty Sobór wznawia oświadczenia poprzednich świętych Soborów oraz papieży, mianowicie, że do wskrzeszenia i zachowania spójni i jedności nie trzeba «nakładać żadnego ciężaru nad to, co jest konieczne» (Dz 15, 28)”³¹. W relacji do Kościołów i Wspólnot odłączonych na Zachodzie dekret naucza, że Kościół katolicki łączy z nimi „szczególny związek i powinowactwo, ponieważ lud chrześcijański przez wiele minionych wieków żył we wspólnym Kościele”³².

Dekret wskazuje na różnice zachodzące między Kościołem katolickim a Kościołami i Wspólnotami odłączonymi na Zachodzie (np. nauczanie o Chrystusie i Jego dziele zbawczym, o tajemnicy i funkcji Kościoła, roli Maryi w dziele zbawienia, „defekt” sakramentu święceń, a tym samym brak „całkowitej rzeczywistości” sakramentu Eucharystii). Dekret wskazuje także na elementy wspólne: wiara w Chrystusa jako Pana i Boga oraz w Trójcę Świętą, cześć dla Pisma świętego (z tą różnicą, że Kościół katolicki odnosi się do autorytatywnego interpretatora słowa Bożego – Urzędu Nauczycielskiego Kościoła), sakrament chrztu. Wszystkie te elementy mają prowadzić do wspólnej modlitwy, czego ukoronowaniem będzie uwielbienie Boga we wspólnocie i spełnianiu uczynków miłości bliźniego³³. Dlatego dekret wzywa do „powstrzymania się od wszelkiej lekkomyślności i nierozważnej gorliwości, które by mogły zaszkodzić prawdziwemu postępowi ku jedności”³⁴.

3. Katecheza ekumeniczna (dokumenty o katechezie ekumenicznej)

Założenia katechezy wg *Dyrektorium ekumenicznego* z 1993 roku³⁵

Po II Soborze Watykańskim Stolica Apostolska opublikowała kilka ważnych dokumentów dotyczących ekumenizmu³⁶: na temat małżeństw mieszanych, przyjmo-

³¹ Tamże, 18.

³² Tamże, 19.

³³ Por. tamże, 20–23.

³⁴ Tamże, 24.

³⁵ *Dyrektorium ekumeniczne* z 1993 roku (dalej skrót DE), w: Papieska Rada Do Spraw Popierania Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu z 25 marca 1993 r.*, AAS 85 (1993), s. 1039–1119. Przekład polski w: „Communio” 1994 nr 2, s. 3–93. Przedruk w: *Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu 1982–1998*, red. S.C. Napiórkowski, J. Leśniewska, K. Leśniewski, Lublin 2000, s. 30–101.

³⁶ Między innymi w roku 1967 i w 1970 Sekretariat do Spraw Jedności Chrześcijan w dwóch etapach opublikował pierwsze *Dyrektorium do wykonania uchwał Soboru Watykańskiego II w sprawie ekumenizmu*.

Dyrektorium z 1967: por. Sekretariat do Spraw Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium do wykonania uchwał Soboru*

wania komunii eucharystycznej przez innych chrześcijan w Kościele katolickim, studiów teologicznych.

W 1993 roku proklamowano nowe *Dyrektorium ekumeniczne*. Pojawiały się nowe kwestie, pytania, na które poprzednie *Dyrektorium* nie dawało odpowiedzi, jak również nastąpiło zintensyfikowanie rozwoju kontaktów ekumenicznych z Kościołami i Wspólnotami kościelnymi.

„(...) począwszy od Soboru, częstsze stały się braterskie kontakty z Kościołami Wspólnotami eklezjalnymi, nie pozostającymi w pełnej jedności z Kościołem katolickim; odnowiono i zwiększono ilość prowadzonych dialogów teologicznych”³⁷.

Dekret przypomina doktrynalne podstawy zaangażowania Kościoła katolickiego w ruch ekumeniczny na podstawie nauczania *Vaticanum II*, obecne zwłaszcza w dekrecie o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* i konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*. Istnieje Jeden Kościół Chrystusowy, jak przypomina dokument, który trwa w Kościele katolickim, a pomimo podziałów jedność ta, oparta na jedności wiary, życia sakramentalnego i posługi hierarchicznej, nie zanikła. Jedność Kościoła Chrystusowego należy przywracać przez wspólne zaangażowanie chrześcijan. Istotą zaangażowania się Kościoła katolickiego w ruch ekumeniczny jest widzialna jedność wszystkich chrześcijan we wspólnej wierze, w kulcie Bożym i braterskiej zgodzie i współpracy na wielu płaszczyznach społecznych.

„W obliczu wszystkich narodów niech wszyscy chrześcijanie wyznają wiarę w Jednego i Troistego Boga, we Wcielonego Syna Bożego, naszego Pana i Zbawiciela, a wspólnym wysiłkiem we wzajemnym szacunku niech dają świadectwo naszej nadziei, która nie zawodzi. Ponieważ w dzisiejszych czasach na szeroką skalę organizuje się współpracę w dziedzinie społecznej, wszyscy ludzie powołani są do wspólnego wysiłku, szczególnie zaś ci, którzy wierzą w Boga, przede wszystkim zaś wszyscy chrześcijanie jako naznaczeni imieniem Chrystusa. Współpraca wszystkich chrześcijan w żywy sposób wyraża to zespolenie, które ich wzajem łączy i to w pełniejszym świetle stawia oblicze Chrystusa Sługi. Współpraca ta zapoczątkowana już wśród pokaźnej liczby narodów, musi się coraz więcej udoskonalać w tych zwłaszcza krajach, które znajdują się na drodze rozwoju społecznego i technicznego, a to przez docenianie godności osoby ludzkiej, popieranie dobra pokoju, stosowanie Ewangelii do życia społecznego, rozwój wiedzy i sztuki w duchu chrześcijańskim czy też stosowanie wszelkich środków zaradczych przeciw niedostatkom naszego

---

Watykańskiego II w sprawie ekumenizmu. Część I, w: *W służbie jedności. Sympozjum ekumeniczne w Akademii Teologii Katolickiej (18 marca 1994)*, red. M. Czajkowski, Akademia Teologii Katolickiej 1994, 69–90;

por. *Dyrektorium z 1970: Sekretariat do Spraw Jedności Chrześcijan, Dyrektorium do wykonania uchwał Soboru Watykańskiego II w sprawie ekumenizmu. Część II: ekumenizm w nauczaniu wyższym*, w: *W służbie jedności. Sympozjum ekumeniczne w Akademii Teologii Katolickiej (18 marca 1994)*, red. M. Czajkowski, Akademia Teologii Katolickiej 1994, 91–112.

³⁷ DE 3.

wieku, takim jak głód i klęski, analfabetyzm i nędza, brak mieszkań i nierówny podział dóbr³⁸.

Dekret wskazuje (rozdział III), że w dziele zaangażowania ekumenicznego ważne znaczenie ma formacja ekumeniczna w Kościele katolickim i jej różne formy³⁹.

„Ci wszyscy, którzy zajmują się duszpasterstwem, a więc nie tylko nauczający, otrzymają w ten sposób stopniową formację, zgodnie z następującymi zasadniczymi wskazaniami:

- a. Znajomość Pisma świętego i formacja doktrynalna są niezbędne od samego początku, łącznie ze znajomością historii oraz sytuacji ekumenicznej kraju, w którym się żyje.
- b. Znajomość historii podziałów oraz dążeń do pojednania, jak też stanowisk doktrynalnych innych Kościołów i Wspólnot eklezjalnych pozwala analizować problemy w ich kontekście społeczno-kulturalnym i odróżnić w wypowiedziach wiary to, co jest prawomocną odrębnością, od tego, czego nie da się pogodzić z wiarą katolicką.
- c. Taki sposób patrzenia pozwoli uwzględnić wyniki i wyjaśnienia pochodzące z dialogów teologicznych oraz studiów naukowych. Jest także rzeczą pożądaną, by chrześcijanie opisywali wspólnie dzieje swych podziałów oraz swych wysiłków w poszukiwaniu jedności.
- d. W ten sposób można uniknąć niebezpieczeństwa interpretacji subiektywnych, tak w przedstawianiu wiary katolickiej, jak też w sposobie rozumienia przez Kościół katolicki wiary i życia innych Kościołów i Wspólnot eklezjalnych⁴⁰.

Zatem formacja wiernych do ekumenizmu odbywa się poprzez studiowanie Pisma świętego, które jest „jedno i to samo dla wszystkich chrześcijan”⁴¹, znajomość historii, przepowiadanie i katechezę⁴². Również liturgia, życie duchowe i inne inicjatywy, jak np. współpraca charytatywna, walka o prawa człowieka i o wolność religijną, przyczyniają się do ekumenicznej formacji katolików⁴³. Nie można pominąć środowisk szczególnie sprzyjających formacji ekumenicznej, jakimi są: rodzina, zwłaszcza małżeństwa mieszane, parafia, szkoła oraz grupy i ruchy kościelne⁴⁴.

W interesującym nas zagadnieniu katechezy jako istotnego czynnika przywracania jedności Kościoła *Dyrektorium ekumeniczne* poświęca temu zagadnieniu osobny punkt 61, *Katecheza*.

³⁸ Tamże, 12.

³⁹ Por. tamże, 55–91.

⁴⁰ Tamże, 57.

⁴¹ Tamże, 59.

⁴² Por. tamże, 60–61.

⁴³ Por. tamże, 63.

⁴⁴ Por. tamże, 66–69.

„Katecheza nie polega tylko na nauczaniu doktryny, ale na wprowadzaniu w całe życie chrześcijańskie, w pełne uczestnictwo w sakramentach Kościoła. (...)

- a. Przede wszystkim katecheza winna podać jasno, z miłością oraz w sposób zwarty całą naukę Kościoła katolickiego, uwzględniając przy tym porządek i hierarchię prawd oraz unikając takich wyrażen lub sposobów przedstawiania doktryny, które byłyby przeszkodą w dialogu.
- b. Mówiąc o innych Kościołach i Wspólnotach ekumenicznych, powinno się ukazywać poprawnie i lojalnie ich naukę. (...)
- c. Katecheza będzie miała wymiar ekumeniczny, o ile wzbudzi i ożywi prawdziwe dążenie do jedności i – co więcej – spowoduje szczerze wysiłki, łącznie z pokornym dążeniem do samooczyszczenia się, zmierzające do usunięcia przeszkód na całej drodze nie przez łatwe ich pominięcie i ustępstwa na płaszczyźnie doktrynalnej, lecz mając na uwadze jedność doskonałą, taką, jakiej pragnie sam Pan, oraz przez te środki, jakich On sobie życzy.
- d. Poza tym katecheza będzie miała tenże wymiar ekumeniczny, o ile zajmie się przygotowaniem dzieci i młodzieży, a także dorosłych, do życia w kontakcie z innymi chrześcijanami, formułując ich w pełni jako katolików szanujących wiarę innych.
- e. Można tego dokonać, zwracając uwagę na możliwości wynikające z odróżnienia prawd wiary od sposobów ich wyrażania; przez wzajemny wysiłek zmierzający do poznania i szanowania wartości obecnych w odnośnych tradycjach teologicznych; przez jasne ukazywanie, że dialog stworzył nowe relacje, które – o ile są tylko właściwie pojęte – mogą prowadzić do współpracy i pokoju.
- f. Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* powinna być uwzględniana przy opracowywaniu nowych katechizmów przygotowywanych w Kościołach lokalnych pod nadzorem biskupów⁴⁵.

Directorium Catechetisticum Generale z 1971 roku⁴⁶

Dokument przypomina, że ważną rolę w przywracaniu jedności chrześcijan winny spełniać wspólnoty chrześcijańskie. „Wspólnoty chrześcijańskie powinny mieć udział w dialogu ekumenicznym i w innych poczynaniach zmierzających do przywrócenia jedności chrześcijan”⁴⁷. Zagadnienie jedności chrześcijan, od strony przepowiadania katechetycznego Kościoła, jest potrzebne i pomocne, ponieważ do zadań katechezy należy jasny i klarowny wykład pełnej nauki Kościoła. Ponadto katecheza powinna zapoznawać z innymi wyznaniem chrześcijańskimi, „zarówno

⁴⁵ Tamże, 61.

⁴⁶ Kongregacja Spraw Duchowieństwa, *Ogólna instrukcja katechetyczna*, (DCG), Warszawa 1992.

⁴⁷ Tamże, 27.

w punktach zgodnych z katolicką wiarą, jak i w tym, co stanowi różnicę⁴⁸. Przekaz wiary winien być tak przekazywany, aby „braci odłączonych lub jakichkolwiek innych ludzi nie wprowadzić w błąd co do prawdziwej nauki katolickiej”⁴⁹.

W przekazie należy również zachować hierarchię prawd nauki katolickiej. Wszystkie przytaczane argumenty popierające naukę katolicką „winny być przedstawiane zarówno z miłością, jak z odpowiednią stanowczością”⁵⁰. Od przepowiadania katechetycznego zależy jaką postawę i wiedzę będą mieli wierni.

*Catechesi tradendae*⁵¹

Ruch ekumeniczny, jak pisze Jan Paweł II w *Catechesi tradendae*, pochodzi od natchnienia samego Chrystusa, który pragnął jedności wszystkich swoich uczniów⁵². Ważną inicjatywą i pomocą, w dążeniu do jedności jest katecheza. Katecheza prowadzona w duchu przywracania jedności posiada, jak pisze Jan Paweł II, „ekumeniczny wymiar”⁵³.

Papież podaje ważne elementy, jakie winna zawierać katecheza ekumeniczna: katecheza ekumeniczna jest nią wtedy, gdy naucza, że prawda objawiona znajduje się w Kościele katolickim, „będzie to jednak czyniła ze szczerym szacunkiem w słowach i czynach w stosunku do wspólnot kościelnych, które jeszcze nie żyją w doskonałej jedności z tymże Kościołem”⁵⁴.

Innym ważnym wymiarem katechezy ekumenicznej, według Papieża, jest, „aby lojalnie i poprawnie zostały przedstawione inne Kościoły i wspólnoty kościelne, za pomocą których Duch Chrystusa nie wzbrania się przynosić zbawienia”⁵⁵.

Katecheza ukierunkowana ekumenicznie to taka, która pobudza i podtrzymuje pragnienie jedności, gdy daje początek wszelkim wysiłkom, „by w pokorze i żarliwości ducha oczyścić się i przetrzeć drogi – nie dla łatwej ugodowości powstałej z przemilczeń i ustępstw doktrynalnych – lecz dla jedności doskonałej, która przyjdzie, kiedy i w jakikolwiek sposób Pan zechce, aby przyszła”⁵⁶.

⁴⁸ Tamże, 27.

⁴⁹ Tamże, 27, LG 67.

⁵⁰ DCG 27.

⁵¹ Jan Paweł II, Adhortacja *Catechesi tradendae* (CT), w: vatican.va/content/john-paul-ii/pl/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_16101979_catechesi-tradendae.html (dostęp 29.05.2023); por. S. Pawłowski, *Ekumeniczne dokumenty i inicjatywy Jana Pawła II oraz ich istotne przesłanie*, w: Z. Glaeser (red.), *Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii*, Opole 2008, 173–183.

⁵² CT 32.

⁵³ Tamże, 32.

⁵⁴ Tamże, 32.

⁵⁵ Tamże, 32.

⁵⁶ Tamże, 32.

Wreszcie katecheza ekumeniczna winna być dla uczniów po to, aby jak najlepiej „przygotować dzieci i młodzież oraz dorosłych katolików do życia w kontakcie z niekatolikami, z zachowaniem przy tym swojej tożsamości katolickiej, a równocześnie z szacunkiem okazywanym wierze innych”⁵⁷.

*Katechizm Kościoła katolickiego (KKK)*⁵⁸

Katechizm Kościoła katolickiego jest ważnym punktem odniesienia dla właściwego i systematycznego poznawania, rozumienia i przeżywania wiary katolickiej⁵⁹. Podjęta tematyka ekumenizmu jest zawarta w punktach: 811–822.

KKK podaje „kryteria” jedności Kościoła Chrystusowego: „Na to wszystko przyobleczcie miłość, która jest więzią doskonałości” (Kol 3, 14). Jedność Kościoła pielgrzymującego jest zapewniana także przez widzialne więzy komunii:

- wyznanie jednej wiary otrzymanej od Apostołów;
- wspólne celebrowanie kultu Bożego, przede wszystkim sakramentów;
- sukcesję apostołską za pośrednictwem sakramentu święceń, która to sukcesja strzeże braterskiej zgody rodziny Bożej”⁶⁰.

Przypomnienie znaków jedności Kościoła, KKK odnosi do sytuacji, jaka ma miejsce w Kościele. „W tym jednym i jedynym Kościele Bożym już od samego początku powstały pewne rozłamy, które Apostoł surowo karci jako godne potępienia. W następnych zaś wiekach zrodziły się jeszcze większe spory, a niemałe społeczności odłączyły się od pełnej wspólnoty (*communio*) z Kościołem katolickim, często nie bez winy ludzi z jednej i drugiej strony (...) Rozłamy, które ranią jedność Ciała Chrystusa (wyróżnia się herezję, apostazję i schizmę), nie dokonują się bez grzechów ludzi”⁶¹. Wszystkich przynależących do innych wspólnot chrześcijańskich Kościoł katolicki „otacza braterskim szacunkiem i miłością”⁶². KKK przypomina ważną prawdę, że „liczne pierwiastki uświęcenia i prawdy” istnieją poza widzialnymi granicami Kościoła powszechnego: spisane słowo Boże, życie w łasce, wiara, nadzieja, miłość oraz inne wewnętrzne dary Ducha Świętego oraz widzialne elementy. Duch Chrystusa posługuje się tymi Kościołami i wspólnotami kościelnymi jako środkami zbawienia, których moc pochodzi z pełni łaski i prawdy, jaką Chrystus powierzył Kościołowi powszechnemu. Wszystkie te dobra pochodzą od Chrystusa i prowadzą do Niego oraz „nakłaniają do jedności katolickiej”⁶³.

⁵⁷ Tamże, 32.

⁵⁸ *Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 2009.

⁵⁹ Por. Jan Paweł II, Konstytucja *Fidei depositum*, w: *Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 2009, s. 13; por. Benedykt XVI, List apostolski motu proprio *Porta fidei*, Poznań 2011, n. 12.

⁶⁰ KKK 815, por. II Sobór Watykański: UR 2; LG 14; KPK, kan. 205.

⁶¹ KKK 817.

⁶² Tamże, 818.

⁶³ Tamże, 819.

Ponieważ Chrystus udzielił Kościołowi daru jedności, dlatego wierni są zobowiązani do nieustannego podejmowania wysiłków poprzez modlitwę i pracę na rzecz jej umacniania. „Pragnienie ponownego odnalezienia jedności wszystkich chrześcijan jest darem Chrystusa i wezwaniem Ducha Świętego”⁶⁴.

KKK podaje konkretne wymagania, pomocne w osiągnięciu jedności:

- stała odnowa Kościoła w wierności swemu powołaniu ma moc zmierzać do jedności;
- nawrócenie serca w duchu Ewangelii, ponieważ niewierność członków wobec daru Chrystusa jest przyczyną podziałów;
- nawrócenie serca, świętość życia, wspólna modlitwa o jedność chrześcijan stanowią duszę ruchu ekumenicznego, zwanego również ekumenizmem duchowym;
- wzajemne poznanie braterskie;
- właściwa formacja ekumeniczna wiernych i kapłanów;
- dialog teologiczny między chrześcijanami różnych Kościołów i wspólnot;
- współpraca między chrześcijanami na innych płaszczyznach⁶⁵.

Jedność chrześcijan jest nie tylko dziełem ludzkim. Pragnienie jedności wynika z modlitwy Chrystusa, aby uczniowie byli jedno (J 17, 21). Stąd powinna nam zawsze towarzyszyć świadomość, że „ten święty plan pojednania wszystkich chrześcijan w jedności jednego i jedyne Kościoła Chrystusowego przekracza ludzkie siły i zdolności”. Dlatego więc pokładamy całą naszą nadzieję w modlitwie Chrystusa za Kościół, w miłości Ojca ku nam, w mocy Ducha Świętego”⁶⁶.

*Dyrektorium ogólne o katechizacji z 1997 roku*⁶⁷

Dokument – odwołując się do *Catechesi tradendae* – określa katechetyczne przepowiadanie zmierzające do realizowania jedności chrześcijan również jako katechezę o wymiarze ekumenicznym⁶⁸. Oto najważniejsze treści takiej katechezy:

- wykład całego Objawienia, strzeżonego przez Kościół katolicki w poszanowaniu hierarchii prawd wiary⁶⁹;
- jedność wiary istniejącej wśród chrześcijan;
- wyjaśnienie utrzymujących się podziałów wśród chrześcijan;
- wskazanie działań, jakie należy podjąć, by przewyciężyć podziały;
- wskazanie na pragnienie jedności połączone z miłością do Pisma świętego;

⁶⁴ Tamże, 820.

⁶⁵ Tamże, 821.

⁶⁶ Tamże, 822.

⁶⁷ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (DOK), Poznań 1998, 197.

⁶⁸ CT 32, DOK 197.

⁶⁹ Por. UR 11.

- zaangażowanie w przygotowaniu dzieci, młodzieży i dorosłych do życia w relacjach z braćmi i siostrami innych wyznań⁷⁰.

Znajomość doktryny stanowi fundamentalne znaczenie dla rozumienia istoty danej wspólnoty kościelnej, dając przy tym możliwość systematycznego pogłębiania działań ekumenicznych.

*Dyrektorium o katechizacji z 2020 roku*⁷¹

Dokument ten w punktach 344–346 podejmuje zagadnienie katechezy w kontekście ekumenicznym. Podobnie jak poprzednie dokumenty (CT, DOK) tak i *Dyrektorium* określa, że „katechizacja w swej istocie jest wewnętrznie naznaczona wymiarem ekumenicznym, który wpisuje się w nadany przez Ducha kierunek, poruszający Kościół katolicki ku poszukiwaniu będącej zamysłem Pana idealnej jedności z innymi chrześcijańskimi wyznaniem. Jedność ta winna opierać się na chrzcie, Piśmie Świętym, wspólnym dziedzictwie wiary oraz, co szczególnie dzisiaj ważne, na wspólnym doświadczeniu męczeństwa”⁷².

Dyrektorium wskazuje na potrzebę katechezy w formacji ekumenicznej. Katecheza ta winna zawierać następujące elementy⁷³:

- ukazanie istoty podziału, który jest głęboką raną i jest sprzeczna z wolą Chrystusa;
- podjęcie przez katolików czynnego udziału w ruchu ekumenicznym, zwłaszcza przez modlitwę;
- rzetelny przekaz nauki wiary katolickiej, „uwzględniając przy tym porządek i hierarchię prawd” (UR 1 i 8), unikając jednocześnie wszelkich wyrażen czy sposobów przedstawiania doktryny, które mogłyby stanowić przeszkodę w dialogu;
- prezentacja nauczania innych Kościołów i wspólnot kościelnych, ukazująca przez pryzmat historii to, co jednoczy chrześcijan oraz to, co ich dzieli.

Oprócz ważnych treści doktrynalnych katecheza ekumeniczna winna wzbudzać konkretne postawy⁷⁴:

- pragnienie jedności wśród katechizowanych;
- pomoc w przeżywaniu relacji z osobami innych wyznań tak, aby mogli pielęgnować w sobie własną tożsamość katolicką, a jednocześnie szanowali wiarę innych.

⁷⁰ DOK 167.

⁷¹ Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji* (DK), Kielce 2020, 344–345.

⁷² Tamże, 344.

⁷³ Tamże, 345.

⁷⁴ Tamże, 345.

Ważnym miejscem katechezy ekumenicznej jest szkoła. *Dyrektorium* wskazuje, że ze względu na „konieczność wspólnego pełnienia zadania ewangelizacji, a nie tylko z powodów czysto organizacyjnych, ważne jest, by złączyć wysiłki katolików i innych chrześcijan, co pozwoliłoby uzupełnić zwykłe nauczanie, jakiego jednak koniecznie winno się udzielić katolikom”⁷⁵. Niewątpliwie takie współdziałanie chrześcijan na płaszczyźnie katechezy może być ważnym krokiem na drodze do jedności w Kościele.

Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce (PDK)

Na gruncie polskim temat katechezy w kontekście ekumenicznym został podjęty w *Dyrektorium katechetycznym Kościoła katolickiego w Polsce* (2001)⁷⁶. Dokument podkreśla, że „katecheza winna upowszechniać postawy braterstwa wobec chrześcijan innych wyznań i przygotowywać do podejmowania dialogu z nimi”⁷⁷, po to, aby nieustannie ożywiać pragnienie jedności, a tym samym dążyć do pełnienia woli Chrystusa, „aby wszyscy stanowili jedno” (J 17, 21). Zatem katecheza ma zmierzać do podjęcia dialogu z innymi wyznawcami Jezusa Chrystusa. W kształtowaniu takiej postawy nieodzowna jest „jasna i pewna katecheza o Kościele, a jednocześnie katecheza ukazująca w sposób rzetelny prawdy i zasady, jakimi kierują się inne wspólnoty chrześcijańskie”⁷⁸.

Tak realizowana katecheza adresowana do wyznawców innych wspólnot chrześcijańskich tematycznie wiąże się z podjęciem zadania wprowadzenia do misji. To z kolei zakłada, że przygotowanie i podjęcie takiego dialogu „winno się opierać na pogłębionej katechezie o Chrystusie jako jedynym Zbawicielu świata”⁷⁹.

Podstawa programowa katechezy (PPK)⁸⁰

Podstawa programowa przeznaczona dla szkoły ponadpodstawowej nawiązuje do ekumenizmu w rozdziale poświęconym katechezie wychowującej do życia wspólnotowego. Katecheza ta winna ukazywać podstawowe myśli ekumeniczne, najważniejsze wyznania chrześcijańskie i wprowadzić w rzeczywistość Kościoła powszechnego i partykularnego⁸¹.

Uczeń powinien zapoznać się z pojęciami takimi jak ekumenizm, z ukazaniem różnic i podobieństw do katolicyzmu i pozostałych głównych wyznań

⁷⁵ Tamże, 346.

⁷⁶ *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* (PDK), 78, Kraków 2001.

⁷⁷ Tamże, 78.

⁷⁸ PDK 78.

⁷⁹ PDK 78.

⁸⁰ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* (PPK), Częstochowa 2018.

⁸¹ Tamże, s. 120–121.

chrześcijańskich oraz ze wskazaniem perspektyw i granic ekumenizmu. Ważne jest wyjaśnienie pojęć: interkomunia, sukcesja apostołska, konieczność łaski Bożej do zbawienia i ukazanie miejsca Pisma świętego w życiu chrześcijanina.

Dokument określa również oczekiwane postawy: okazywanie szacunku osobom innych wyznań, dążenie do zrozumienia osób innego wyznania, włączanie się w działania ekumeniczne, pielęgnowanie postawy jednoczenia, włączanie się w akcje ewangelizacyjne, apostołskie i charytatywne⁸².

Elementy ekumenizmu pojawiają się w korelacji religii z historią, gdzie podejmowane są tematy: przyczyny rozłamu w Kościele w XI wieku, kontrreformacyjne działanie Kościoła katolickiego, wpływ reformacji i kontrreformacji na kulturę, prawne i kulturowe podstawy tolerancji religijnej na ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XV wieku⁸³.

Dokumenty katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce podejmują ważne zadanie katechezy ekumenicznej w dziele przywracania jedności w Kościele. Jednocześnie wpisują się w ważny nurt ruchu ekumenicznego w świecie. Lekcje religii czy też katecheza parafialna w sposób znaczący mogą stanowić dobre przygotowanie do właściwego rozumienia i przeżywania ruchu ekumenicznego, zwłaszcza tam, gdzie na co dzień dochodzi do licznych kontaktów z wyznawcami innych wspólnot.

*Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*⁸⁴

Ratio przewiduje, że w ramach studiów w seminarium ma być realizowany przedmiot „Ekumenizm” (30h kontaktowych – wykład, 35–45h pracy własnej studenta, 3 ECTS). Cel nauczania tego przedmiotu to kształtowanie w kandydatach do prezbiteratu wrażliwości ekumenicznej.

Główne założenia wykładu z ekumenizmu to przekaz wiedzy ze wskazaniem na działania o charakterze ekumenicznym jako ważnych zadań w kościelne, ukazanie istniejących różnic między wyznaniem chrześcijańskimi oraz możliwych dróg przewyższania istniejących podziałów.

„Oczekiwany rezultat tych wykładów ma się objawiać w zdolności do prezentowania tożsamości katolickiej w sposób uwzględniający wrażliwość chrześcijan innych wyznań”⁸⁵.

Ratio podaje zagadnienia szczegółowe⁸⁶:

- katolickie zasady ekumenizmu;

⁸² Tamże, s. 120–121.

⁸³ Tamże, s. 130.

⁸⁴ Akta Konferencji Episkopatu Polski nr 33/2021, s. 163, w: https://info.wiara.pl/files/21/06/16/838149_BGvH_gaformacijprezbiterowwPolsce.pdf (dostęp 15.04.2023 r.)

⁸⁵ Tamże.

⁸⁶ Tamże.

- podstawowe pojęcia i terminologia;
- biblijne i doktrynalne podstawy ekumenizmu (I);
- katolickie zasady ekumenizmu (zwłaszcza sposoby dążenia do jedności, modele tej jedności oraz ich ocena);
- ekumenizm duchowy (zwłaszcza: elementy duchowości ekumenicznej oraz zasady i formy wspólnej modlitwy);
- specyficzne problemy duszpasterskie (udział w liturgiach innych Kościołów i wspólnot oraz zasady uznawania i ekumenicznego sprawowania sakramentów – zwłaszcza małżeństw mieszanych);
- ekumenizm doktrynalny (zwłaszcza zasady i owoce dialogów doktrynalnych, zasada „hierarchii” prawd nauki katolickiej);
- ekumenizm praktyczny (współpraca chrześcijan w dziele ewangelizacji, w życiu społecznym itd.);
- struktury organizacyjne służące jedności chrześcijan;
- Kościoły i wspólnoty chrześcijańskie w perspektywie ekumenicznej (nie powtarza się tutaj kwestii omówionych na kursie historii Kościoła, ale przypomina podstawowe fakty i prezentuje specyfikę doktrynalną, kultową i ustrojową tych wspólnot oraz ich obecną sytuację na świecie i w Polsce, a także zaangażowanie ekumeniczne, w tym dialog z Kościołem katolickim): Kościoły orientalne, Kościół prawosławny, dialog z Kościołami Wschodu, reformacja XVI wieku i jej prekursorzy, Kościół ewangelicko-augsburski, Kościół ewangelicko-reformowany, wspólnota anglikańska, „Kościoły wolne” XVII i XVIII wieku, nowe wspólnoty protestanckie XIX, XX i XXI wieku, Kościoły starokatolickie;
- historia, osiągnięcia i wyzwania ruchu ekumenicznego: początki ruchu ekumenicznego, Światowa Rada Kościołów, zaangażowanie Kościoła katolickiego przed II Soborem Watykańskim, zaangażowanie Kościoła katolickiego po II Soborze Watykańskim (panorama dialogów doktrynalnych Kościoła katolickiego na płaszczyźnie światowej), Komisja „Wiara i Ustrój” Światowej Rady Kościołów;
- wybrane tematy dialogów ekumenicznych (katolicko-luterańska deklaracja – w sprawie nauki o usprawiedliwieniu, relacja Pismo święte – Tradycja, sukcesja apostołska i prymat biskupa Rzymu);
- Polska Rada Ekumeniczna;
- ekumenizm w Polsce;
- ekumenizm lokalny (sytuacja diecezji).

4. Zagadnienia ekumeniczne w katechezie

Niewątpliwie katecheza ma ważne i odpowiedzialne zadanie wyjaśniania trudnych zagadnień związanych z ekumenizmem. Chodzi o omówienie najważniejszych tematów odnoszących się do ekumenizmu. Tematy należy omawiać blokowo.

Pierwszy blok tematyczny podejmuje tematy z teologii dogmatycznej (eklezjologii), teologii fundamentalnej i ekumenicznej. Najważniejsze zagadnienia, jakie należy omówić to jedność i powszechność Kościoła⁸⁷, udział Kościoła w misterium zbawienia, miejsce i rola biskupa Rzymu – papieża – w chrześcijaństwie, relacje Kościoła rzymskokatolickiego z innymi Kościołami i wspólnotami kościelnymi, współczesne dążenia ekumeniczne, znaczenie ekumenizmu doktrynalnego, duchowego i praktycznego⁸⁸.

Drugi blok zagadnień to charakterystyka Kościołów chrześcijańskich, nierzymskokatolickich oraz wspólnot chrześcijańskich, ich doktryny, ustrój, zaangażowanie w ruch ekumeniczny⁸⁹. Tematyka ta związana jest z teologią ekumeniczną⁹⁰.

Trzeci blok, podejmowany przez katechezę, stanowi tematyka z zakresu historii Kościoła. Są to tematy o Kościele w starożytności, pierwsze podziały w okresie soborów efeskiego i chalcedońskiego (tzw. Kościoły przedchalcedońskie)⁹¹, schizma wschodnia z 1054 roku, dążenia zjednoczeniowe i zawierane unie cząstkowe pomiędzy Rzymem a Kościołami na chrześcijańskim Wschodzie, reformacja w XVI wieku (luteranie, kalwini, anglikanie), druga reformacja (m.in. metodyści, baptyści), powstanie i rozwój Kościołów starokatolickich (Kościół Mariawitów i Kościół Polskokatolicki) oraz kościołów zielonoświątkowych⁹².

5. Metodyka katechezy ekumenicznej

Podstawą pracy katechetycznej jest ukazanie fundamentalnych zagadnień pozwalających zrozumieć ekumenizm. Wyjaśnienie oraz omówienie powyższych zagadnień w ramach szkolnej lekcji religii i katechezy pozaszkolnej wymaga od prowadzącego

⁸⁷ Por. EWFP 299b.

⁸⁸ Por. tamże, 300–302.

⁸⁹ Zob. Karski K., *Dążenia ekumeniczne we współczesnym świecie*, Warszawa 1986; zob. Karski K., *Rola światowej rady Kościołów w ruchu ekumenicznym*, w: „Roczniki Teologii Ekumenicznej”, t. 2 (57, 2010), s. 57–70.

⁹⁰ Por. EWFP 304.

⁹¹ Zob. W.T. Cohen, *The concept of „Sister Churches” in Catholic-Orthodox Relations since Vatican II*, Münster 2016; zob. J.S. Gajka, R. Krynicki., *Kościoły wschodnie zjednoczone z Rzymem*, w: *Ku chrześcijaństwu jutra. Wprowadzenie do ekumenizmu* (red. W. Hryniewicz, J.S. Gajka, S.J. Koza), Lublin 1996, s. 151–156; S.C. Napiórkowski, *Schematyczny obraz Kościołów chrześcijańskich*, w: M. Rusecki (red.), *Być chrześcijaninem dziś. Teologia dla szkół średnich*, Lublin 1999, s. 641–651.

⁹² Por. EWFP 301, 304.

odpowiedniego przygotowania merytorycznego⁹³, a także postawy szacunku wobec chrześcijan żyjących w nierzymskokatolickich Kościołach i wspólnotach kościelnych. Dobrze przygotowanie merytoryczne zakłada rzetelną prezentację własnej doktryny jak również doktryny innych wyznań. Dlatego należy unikać postawy polemicznej, ironii, pogardy wobec innych wyznań, ich wiary i życia kościelnego. Omawiając zagadnienia z historii Kościoła należy zaprezentować je obiektywnie, bez podejmowania jakiegokolwiek polemiki.

Przedstawianie wszystkich treści odnoszących się do ekumenizmu powinno być zaprezentowane z szacunkiem do własnej wspólnoty wyznaniowej. Nie można się od niego dystansować, nawet wskazując błędy jego wyznawców w przeszłości i uczciwie się do nich przyznając. W prezentowaniu treści ekumenicznych na katechezie należy się kierować katolickimi zasadami ekumenizmu.

Recepcja katolickich zasad ekumenizmu w katechezie

1. Podstawowym wymogiem, przed jakim staje prezentujący na katechezie treści związane z ekumenizmem, jest właściwe prezentowanie doktryny własnego Kościoła. „Przede wszystkim katecheza winna podać jasno, z miłością oraz w sposób zwarty całą naukę Kościoła katolickiego, uwzględniając przy tym porządek i hierarchię prawd oraz unikając takich wyrażen lub sposobów przedstawiania doktryny, które byłyby przeszkodą w dialogu”⁹⁴. Pierwszym postulatem jest tu więc całościowe przedstawienie nauki Kościoła rzymskokatolickiego, bez przemilczania czy marginalizowania rzeczy trudnych⁹⁵.
2. Ważne, aby stosować właściwe wyjaśnienie każdego elementu nauki katolickiej, uwzględniając jego odniesienie do centrum wiary chrześcijańskiej, jakim jest nauka o Bogu w Trójcy jedynym oraz nauka o Chrystusie, Jego wcieleniu i odkupieniu⁹⁶, unikając języka konfesyjnego, o ile ten zawierałby

⁹³ „W nauczaniu ekumenizmu należy wykorzystać podstawowe katolickie dokumenty ekumeniczne (...) a także teksty i dzieła pochodzące z innych Kościołów, wiernie przedstawiające ich naukę. To wszystko po to, aby można było uczciwie i obiektywnie skonfrontować ją oraz pobudzić do dalszego pogłębienia doktryny katolickiej. Wybrane dzieła powinny dotyczyć Kościołów, które są bliższe przedmiotowi wykładów. W związku z tym podstawowe będą następujące pozycje źródłowe:

- słowniki ekumeniczne, konkordancje oraz studia porównawcze na określone tematy;
- historyczne i współczesne teksty wyznaniowe;
- dokumenty, raporty i uzgodnienia wypracowane w ramach dwustronnych i wielostronnych dialogów ekumenicznych;
- podręczniki dotyczące historii ruchu ekumenicznego”. Tamże, 309.

⁹⁴ Por. DE 61; EWFP 302.

⁹⁵ „Nic nie jest tak obce ekumenizmowi, jak fałszywy irenizm, który przynosi szkodę czystości doktryny katolickiej oraz zaciemnia jej właściwy i dokładny sens”. UR 11; por. EWFP 298.

⁹⁶ II Sobór Watykański (UR 11) ujmuje to zagadnienie w następujący sposób: „(Teologowie katolicy) porównując doktryny, niech pamiętają o istnieniu porządku czy *hierarchii* prawd nauki katolickiej, ponieważ różny jest ich związek z fundamentami wiary chrześcijańskiej”. Natomiast deklaracja

określenia niezrozumiałe, niejasne lub niósł ze sobą zabarwienie polemiczne i w ten sposób utrudniał wzajemne zrozumienie.

3. Prezentacja doktryny chrześcijan niekatolików w sposób rzetelny i całościowy: „Mówiąc o innych Kościołach i wspólnotach eklezjalnych, powinno się ukazywać poprawnie i lojalnie ich naukę”⁹⁷.
4. Nie można zaniedbać niczego w odpowiednim mówieniu o nauczaniu i życiu kościelnym wspólnot niekatolickich. Przede wszystkim konieczne jest uwzględnienie tego, co przyznał Sobór *Vaticanum II* stwierdzając, że w jakiejś mierze jest Kościół poza granicami Kościoła katolickiego, choć brak tam pełni eklezjalnej: „Spośród elementów, które budują i ożywiają sam Kościół, wiele, a nawet bardzo wiele, i to o wielkim znaczeniu, może się znajdować poza widzialnymi granicami Kościoła katolickiego”⁹⁸.
5. Kolejne ważne twierdzenie, że Kościół katolicki przyznaje, że chrześcijanie żyjący w niekatolickich wspólnotach mają także możliwość zbawienia: „Duch Chrystusa nie obawia się bowiem posługiwać tymi Wspólnotami jako środkami zbawienia, których skuteczność pochodzi wprost z pełni łaski i prawdy powierzonej Kościołowi katolickiemu”⁹⁹. Sobór przypomina tu jednocześnie zasadę „katolickiej pełni środków zbawczych”, wskazującą na fakt, że w pełni wyposażony w środki „łaski i prawdy”, a więc w elementy budujące Kościół, jest tylko Kościół katolicki¹⁰⁰.
6. Rzetelne prezentowanie zarówno doktryny Kościoła katolickiego, jak i nauki Kościołów i wspólnot kościelnych niekatolickich pozwala na dokonanie właściwego porównania i odkrycia prawd wiary, „uznawanych wspólnie przez różne wyznania chrześcijańskie”¹⁰¹. Ma to duże znaczenie dla katechizowanych, ponieważ „pomoże to katolikom pogłębić własną wiarę z jednej strony, z drugiej zaś lepiej poznać i szanować innych chrześcijan, co ułatwi wspólne poszukiwanie drogi do pełnej jedności w całej prawdzie”¹⁰².

---

o katolickiej doktrynie o Kościele przeciw niektórym współczesnym błędom *Mysterium Ecclesiae* (AAS 65 (1973) 396–408, nr 4) wyjaśnia także, że chodzi tu o wewnętrzne zróżnicowanie prawd wiary, nie oznacza to jednak ani dowolności w przyjmowaniu prawd wiary ani różnicowania stopnia ich obowiązywalności dla wierzącego: „Istnieje oczywiście porządek i jakby hierarchia dogmatów Kościoła, ponieważ różny jest ich związek z podstawą wiary. Hierarchia ta oznacza, że niektóre dogmaty opierają się na innych jako podstawowych i są przez nie oświecane. Wszystkie jednak dogmaty, ponieważ zostały objawione, należy przyjąć tą samą wiarą Boską”. Na temat zagadnienia „hierarchii prawd” zob. S. Pawłowski, *Zasada hierarchii prawd wiary. Studium ekumeniczno-dogmatyczne na podstawie najnowszej myśli teologicznej (1984–2003)*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2004.

⁹⁷ DE 61b.

⁹⁸ UR 3–4.

⁹⁹ Tamże, 3.

¹⁰⁰ „Całą pełnię zbawczych środków można bowiem osiągnąć jedynie za pośrednictwem katolickiego Kościoła Chrystusowego, który stanowi powszechną pomoc do zbawienia”. DE 3.

¹⁰¹ Tamże, 61b.

¹⁰² Tamże. Por. CT 3.

7. Uczciwe przedstawianie wiary i życia kościelnego innych wspólnot chrześcijańskich może wywołać u katechizowanych pytanie o powody trwania w Kościele katolickim, skoro inne wspólnoty też mogą być dla chrześcijan drogą zbawienia. Katechizujący musi być więc odpowiednio przygotowany na rzeczowe przedstawienie uzasadnienia, dlaczego powinniśmy mimo to trwać w Kościele katolickim i nie opuszczać go.
8. Oprócz argumentu z tradycji (zawsze byliśmy w tym Kościele) oraz z przynależności przez chrzest udzielony w tej, a nie innej wspólnotcie, warto sięgnąć do przytaczanej wyżej soborowej katolickiej zasady ekumenizmu, mówiącej o pełni środków zbawczych znajdujących się w Kościele katolickim.

Zakończenie

Sytuacja społeczno-religijna w Polsce to dominacja wyznania katolickiego. Jednakże trzeba mieć świadomość istnienia i funkcjonowania innych Kościołów i wspólnot chrześcijańskich. Nie da się ograniczyć kontaktów między chrześcijanami tylko do własnych wspólnot religijnych. Do kontaktów między chrześcijanami różnych wyznań dochodzi na innych płaszczyznach: praca, zamieszkanie, kultura, sport. Dlatego tak ważna jest świadomość ekumeniczna. Jaki jest mój Kościół? Kim oni są? Jak wierzą? Jaki jest Kościół prawosławnych? Co to są Kościoły reformowane? Czy jest możliwe, aby był jeden Kościół?

Każdy, zarówno dorośli, młodzież, dzieci, potrzebują właściwej formacji, przygotowania, aby świadomie i właściwie uczestniczyć w ruchu ekumenicznym, do którego wzywał sam Chrystus.

Jedną z ważniejszych form przywracania jedności Kościoła jest właściwa formacja, podejmowana przez katechezę. Przede wszystkim taką katechezę należy podjąć, trzeba mówić, wyjaśniać prawdę o Kościele, dlaczego istnieją podziały. Kolejny krok to dopilnowanie, aby katecheza była oparta na założeniach katolickich zasad ekumenizmu oraz realizowana według wskazań zawartych w dokumentach Kościoła katolickiego. Chodzi o to, aby istotnym elementem ekumenicznego ujęcia katechezy było wychowanie do właściwej świadomości ekumenicznej.

Właściwie prowadzona katecheza nie będzie zagrożeniem dla wiary i tożsamości kościelnej katechizowanych. Owocem tak realizowanej katechezy będzie wychowanie do życia we wzajemnej miłości i szacunku do siostr i braci w Chrystusie, wzrastających w innych wspólnotach wyznaniowych. Przekonany jestem, że właściwie podjęta katecheza ekumeniczna jest ważnym i potrzebnym działaniem przywracającym widzialną jedność Chrystusowego Kościoła.

Streszczenie

Celem artykułu jest ukazanie roli katechezy w formowaniu świadomego przynależenia do Kościoła Chrystusowego. Katecheza zawsze odnosi się do wychowania w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych oraz do nauczania doktryny chrześcijańskiej, jej systematycznego i całościowego wyjaśniania, aby w ten sposób wprowadzać wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego (por. CT 18). Jednym z ważniejszych zadań, jakie musi stale podejmować, jest jedność Kościoła oraz zagadnienia związane z podziałami w Kościele chrześcijańskim. Każda wspólnota kościelna, która jest jednocześnie wspólnotą o określonej przynależności wyznaniowej, jest zobowiązana do poznania własnej tożsamości eklesjalnej, jak i innych wspólnot chrześcijańskich. Dlatego też katecheza winna zajmować ważne miejsce w kształtowaniu autentycznej postawy ekumenicznej, a tym samym znacznie przyczyniać się do przywracania jedności Kościoła. Przekaz katechetyczny o ekumenizmie powinien być podany jasno, z miłością oraz w sposób zwarty z uwzględnieniem całej nauki Kościoła katolickiego, uwzględniając przy tym porządek i hierarchię prawd oraz unikając niewłaściwych sposobów przedstawienia doktryny, co mogłoby stanowić przeszkodę w prawdziwym dialogu (por. DE 61a).

Słowa kluczowe: widzialna jedność, Kościół, temat katechetyczny.

Summary

RECOVERING THE VISIBLE UNITY OF THE CHURCH AS A CATECHETICAL THEME

The aim of the article is to show the role of catechesis in forming conscious belonging to the Church of Christ. Catechesis always refers to the education of children, young people and adults in the faith, and to the teaching of Christian doctrine, its systematic and comprehensive explanation, so as to introduce believers to the fullness of Christian life (cf. CT 18). One of the most important tasks that he must constantly undertake is the unity of the Church and issues related to divisions in the Christian Church. Each church community, which is also a community with a specific denominational affiliation, is obliged to know its own ecclesial identity as well as other Christian communities. Therefore, catechesis should occupy an important place in shaping an authentic ecumenical attitude, and thus significantly contribute to restoring the unity of the Church. The catechetical message on ecumenism should be given clearly, with love and in a compact manner, taking into account the entire teaching of the Catholic Church, respecting the order and hierarchy of truths, and avoiding inappropriate presentations of the doctrine, which could be an obstacle to genuine dialogue (cf. DE 61a).

Keywords: visible unity, Church, catechetical theme.

Riassunto

RECUPERARE L'UNITÀ VISIBILE DELLA CHIESA COME TEMA CATECHISTICO

Scopo dell'articolo è mostrare il ruolo della catechesi nella formazione di un'appartenenza consapevole alla Chiesa di Cristo. La catechesi si riferisce sempre all'educazione dei bambini, dei giovani e degli adulti nella fede, e all'insegnamento della dottrina cristiana, alla sua spiegazione sistematica ed esauriente, in modo da introdurre i credenti alla pienezza della vita cristiana (cfr. CT 18). Uno dei compiti più importanti che deve costantemente assumersi è l'unità della Chiesa e le questioni relative alle divisioni nella Chiesa cristiana. Ogni comunità ecclesiale, che è anche comunità con una specifica appartenenza confessionale, è tenuta a conoscere la propria identità ecclesiale così come le altre comunità cristiane. Pertanto, la catechesi dovrebbe occupare un posto importante nella formazione di un autentico atteggiamento ecumenico, e quindi contribuire in modo significativo al ripristino dell'unità della Chiesa. Il messaggio catechetico sull'ecumenismo va dato in modo chiaro, con amore e in modo compatto, tenendo conto dell'intero insegnamento della Chiesa cattolica, rispettando l'ordine e la gerarchia delle verità, ed evitando presentazioni inadeguate della dottrina, che potrebbero essere di ostacolo al vero dialogo (cfr. DE 61a). **Parole chiave:** unità visibile, Chiesa, tema catechistico.

Bibliografia

Internet

- Akta Konferencji Episkopatu Polski nr 33/2021, s. 163, w: https://info.wiara.pl/files/21/06/16/838149_BGvH_gaformacijprezbiterowwPolsce.pdf (dostęp 15.04.2023 r.)
- Czaja A., Przewodniczący Komisji Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski. w: fronda.pl/a/Wierze-w-Kosciol-Chrystusowy-Znamy-nowy-program-duszpasterski,206986.html (dostęp 2.03.2023 r.)
- Jan Paweł II, Adhortacja *Catechesi tradendae*, w: vatican.va/content/john-paul-ii/pl/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_16101979_catechesi-tradendae.html (dostęp 29.05.2023 r.)
- Michalczyk M.. <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2013/Przewodnik-Katolicki-38-2013/Wiara-i-Kosciol/Kosciol-jako-instytucja-autorytet-i-nieomylnosc> (dostęp 2.03.2023 r.)

Dokumenty

- Benedykt XVI, List apostolski motu proprio *Porta fidei*, Poznań 2011, n. 12.
- Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* (PDK), Kraków 2001.
- Dyrektorium z 1967; Sekretariat do Spraw Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium do wykonania uchwał Soboru Watykańskiego II w sprawie ekumenizmu. Część I*, w: *W służbie jedności. Symposium ekumeniczne w Akademii Teologii Katolickiej (18 marca 1994)*, red. M. Czajkowski, Akademia Teologii Katolickiej 1994, 69–90.
- Dyrektorium z 1970: Sekretariat do Spraw Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium do wykonania uchwał Soboru Watykańskiego II w sprawie ekumenizmu. Część II: ekumenizm*

- w nauczaniu wyższym, w: *W służbie jedności. Symposium ekumeniczne w Akademii Teologii Katolickiej (18 marca 1994)*, red. M. Czajkowski, Akademia Teologii Katolickiej 1994, 91–112.
- Jan Paweł II, Konstytucja *Fidei depositum*, w: *Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 2009, s. 5–9.
- Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 2009.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy kościoła katolickiego w Polsce*, Częstochowa 2018.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1998.
- Kongregacja Spraw Duchowieństwa, *Ogólna instrukcja katechetyczna, Directorium Catechetisticum Generale*, Warszawa 1992.
- Papieska Rada do Spraw Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium ekumeniczne. Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu z 25 marca 1993 roku* (skrót DE) (Druk AAS 85 (1993), s. 1039–1119. Przekład: „Communio” 1994, nr 2, s. 3–93), w: *Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu 1982–1998*, (red. S.C. Napiórkowski, J. Leśniewska, K. Leśniewski), Lublin 2000, s. 30–101.
- Papieska Rada do Spraw Jedności Chrześcijan, *Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej 1998 r.* (Druk: *Pontificium Concilium ad Christianorum Unitatem Fovendam, the Ecumenical Dimension in the formation of those Engaged in Pastoral Work, Typis Vaticanis* 1997, s. 7–32), w: *Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu 1982–1998*, (red. S.C. Napiórkowski, J. Leśniewska, K. Leśniewski), Lublin 2000, s. 102–119.
- II Sobór Watykański, Deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae* (7 grudnia 1965) w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 414–426.
- II Sobór Watykański, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 203–218.
- II Sobór Watykański, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (21 listopada 1964), w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 105–170.
- II Sobór Watykański, Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei verbum* (18 listopada 1965), w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 350–363.

Literatura

- Cohen W.T, *The concept of „Sister Churches” in Catholic-Orthodox Relations since Vatican II*, Münster 2016.
- Gajka J.S., Krynicki R., *Kościół wschodnie zjednoczone z Rzymem*, w: *Ku chrześcijaństwu jutra. Wprowadzenie do ekumenizmu* (red. W. Hryniewicz, J.S. Gajka, S.J. Koza), Lublin 1996, s. 151–156.
- Jaskóła P., *Podstawy ekumenizmu*, Opole 2010.
- Jaskóła P., *Zagadnienia ekumeniczne*, Opole 2004.
- Karski K., *Symbolika. Zarys wiedzy o kościołach i wspólnotach chrześcijańskich*, Warszawa 1994.

- Karski K., *Dążenia ekumeniczne we współczesnym świecie*, Warszawa 1986.
- Karski K., *Rola światowej rady Kościołów w ruchu ekumenicznym*, w: „Roczniki Teologii Ekumenicznej”, t. 2 (57, 2010), s. 57–70.
- Kijas Z.J. OFMConv., *Odpowiedzi na 101 pytań o ekumenizm*, Kraków 2004.
- Krüger H., *Katechizm ekumeniczny*, przekład i opracowanie K. Karski, Warszawa 1987, s. 10–11.
- Napiórkowski S.C., *Schematyczny obraz Kościołów chrześcijańskich*, w: M. Rusecki (red.), *Być chrześcijaninem dziś. Teologia dla szkół średnich*, Lublin 1999, s. 641–651.
- Pawłowski S., *Ekumeniczne dokumenty i inicjatywy Jana Pawła II oraz ich istotne przesłanie*, w: Z. Glaeser (red.), *Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii*, Opole 2008, s. 173–183.
- Pawłowski S., *Teologia jedności kościoła. Zarys problematyki*, w: „Studia Nauk Teologicznych”, t. 10 (2015), s. 185–197.
- Pawłowski S., *Zasada hierarchii prawd wiary. Studium ekumeniczno-dogmatyczne na podstawie najnowszej myśli teologicznej (1984-2003)*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2004.
- Vercruyse J.E., *Wprowadzenie do teologii ekumenicznej*, przekład: Ks. M. Stebar Cor, Kraków 2001.

O autorze

ks. Sławomir KIELCZYK – dr teologii, kapłan diecezji warszawsko-praskiej.